

Aan het College van B&W en de Gemeenteraad

Barneveld, 28 september 2015

Betreft: verduurzaming varkenssector

Geachte leden van het College van B&W en de Gemeenteraad,

De Nederlandse Vakbond Varkenshouders (NVV) vindt het belangrijk dat de Nederlandse gemeenten op de hoogte zijn van de (duurzame) ontwikkelingen in de varkenssector. De NVV zou het zeer waarderen als u hiervan kennis neemt en deze informatie meeneemt in uw besluiten.

De varkenshouderij is op eigen initiatief bezig met een forse duurzaamheidsslag. Verreweg de meeste veehouderijbedrijven zijn in het bezit van het kwaliteitscertificaat IKB en/of een erkenning voor dierenwelzijn en/of milieu zoals het Beter Leven-kenmerk van de Dierenbescherming, Milieukeur of Keten Duurzaam Varkensvlees. Om zo'n certificaat te behalen, voldoen varkenshouders aan bovenwettelijke eisen, bovenop de al zeer strenge Europese en Nederlandse regelgeving op het gebied van dierenwelzijn en milieu. Dit betekent dat deze bedrijven op vrijwillige basis of op eigen initiatief aan een bepaald concept meedoen. De kosten die zij maken om aan de extra eisen te voldoen, kunnen zij terugragen in de prijs van hun varken. Met andere woorden: de consument betaalt extra voor dit vlees.

De varkenshouderij vindt een verdere verduurzaming noodzakelijk. De sector heeft daarom samen met haar ketenpartners een visie geschreven, getiteld: 'Recept voor Duurzaam Varkensvlees' (RDV, zie bijlage). De visie is inmiddels aangevuld met een innovatie- en uitvoeringsagenda.

Het Recept voor Duurzaam Varkensvlees bestaat uit vier thema's:

- **Markt & consument**
'Een eerlijke verdeling van de marge in de keten betekent dat elke schakel de ruimte heeft voor duurzame investeringen naast het verwerven van een inkomen.'
- **Gezond & transparant**
'Met een nieuw kwaliteitssysteem wil de varkenssector de zorgvuldige productiewijze in de totale varkensvleesketen zichtbaar maken.'
- **Maatschappij & omgeving**
'Ondernemers in de varkenshouderij staan middenin de samenleving en ontwikkelen hun bedrijven in dialoog met de omgeving.'
- **Varken & kringloop**
'De varkenssector werkt aan energieneutrale stallen en het duurzaam benutten van mest. Daarnaast zullen de varkens natuurlijk gedrag moeten kunnen vertonen.'

De NVV wil zich, samen met de gemeenten, provincie, de maatschappij en onze boeren, richten op een vitale varkenshouderij die toekomstbestendig is. De sector moet op het

Postbus 591
3770 AN BARNEVELD
Tel. (0342) 418 478
Fax (0342) 418 472
E-mail info@nvv.nl
www.nvv.nl
KvK nr. 40124982

gebied van gezondheid, dierenwelzijn, milieu, maatschappelijke en landschappelijke inpassing verantwoordelijkheid nemen. Dit willen wij doen met het Recept voor Duurzaam Varkensvlees als leidraad.

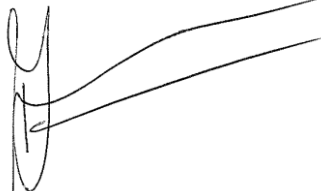
De al lopende transitie naar een nóg duurzamere varkenshouderij moet niet verstoord worden door bovenwettelijke maatregelen van provinciale en gemeentelijke overheden bovenop onze nationale en Europese regelgeving. Door extra provinciale en gemeentelijke eisen op te leggen aan varkenshouders, worden de kosten die daarmee gemoeid zijn eenzijdig afgewenteld op de boer. Dit betekent dat de investeringen die de varkenshouders moeten doen, niet kunnen worden doorberekend in de keten. De consument hoeft in dat geval dus niet te betalen voor de extra wettelijke eisen op het gebied van dierenwelzijn en milieu. Hiermee wil de NVV aangeven dat aan verduurzaming een prijskaartje hangt.

Onze sector is zich ervan bewust dat er stappen gezet moeten worden. Deze stappen moeten echter wel in de juiste volgorde plaatsvinden, zodat iedereen in de keten baat heeft bij verduurzaming: burger, consument, overheid én de boer. Zodra duurzaamheidsmaatregelen worden vastgelegd in wetgeving, wordt de boer dé kans ontnomen om de kosten uit de markt vergoed te krijgen. Dit zorgt voor een ongelijke margeverdeling in de sector, zowel nationaal als internationaal.

Naar aanleiding van bovenstaande uiteenzetting hebben wij in de bijlagen extra informatie gebundeld die voor u als raadslid wellicht van belang kan zijn. Wij pleiten ervoor om de sector zelf haar verantwoordelijkheid te laten nemen door met het Recept voor Duurzaam Varkensvlees in te spelen op de maatschappelijke wens om duurzamer te produceren en de maatschappelijke wensen niet in wet- en regelgeving om te zetten.

Heeft u behoefte aan meer informatie of een gesprek om verder te praten over dit onderwerp? Wij zijn ten alle tijden bereid om met u verder van gedachten te wisselen over de varkenshouderij. U kunt contact opnemen met Paul Wouters. De heer Wouters is lid van het Dagelijks Bestuur van de Nederlandse vakbond Varkenshouders (NVV) (06177 545 98/ p.wouters@nvv.nl).

Met vriendelijke groet,
Nederlandse Vakbond Varkenshouders

Ingrid Jansen
Voorzitter

Bijlagen:

- Recept voor Duurzaam Varkensvlees
- Vraag en antwoord Hepatitis E
- Publiekssamenvatting van de eerste resultaten uit het VGO onderzoek (Onderzoek RIVM)
- Onderzoek LUMC wijst uit: kinderen die opgroeien op de boerderij hebben minder last van astma

Postbus 591
3770 AN BARNEVELD
Tel. (0342) 418 478
Fax (0342) 418 472
E-mail info@nvv.nl
www.nvv.nl
KvK nr. 40124982

RECEPT VOOR DUURZAAM VARKENSVLEES

VISIE VAN DE SAMENWERKENDE VARKENSVLEESKETEN

september 2014

RECEPT VOOR DE TOEKOMST

Dit document is het resultaat van intensieve en uitgebreide discussies over de toekomst van de varkensvleesketen. De organisaties van varkenshouders - LTO en NVV - en de organisatie van de vleessector - COV - hebben hiertoe gezamenlijk de verantwoordelijkheid genomen. Het resultaat is een toekomstvisie die wordt onderschreven en gedragen door deze organisaties. We sluiten hiermee aan bij de conclusies en aanbevelingen van de Commissie-Van Doorn (Verbond van Den Bosch), maar spitsen ons toe op de varkensvleesketen. (Deze visie is ook het kader voor de kennis- en innovatieagenda van de Topsector Agri & Food en in het bijzonder de Privaat-Publieke Samenwerking (PPS) Samenwerkende Varkensvleesketen.)

Als ondernemers in de varkensvleesketen zijn we producenten van voedsel. Zoals bij het bereiden van voeding een recept richting geeft voor het beste resultaat, zo willen wij met deze visie richting geven aan onze toekomst. In dit recept zijn duurzaamheid, gezondheid en maatschappelijke waardering de basisingrediënten.

Maarten Rooijackers

Ingrid Jansen

Jos Goebbels

DUURZAME VARKENSVLEESPRODUCTIE

Het uitgangspunt van deze visie is onze gezamenlijke ambitie.

Dit is wat we met de varkensvleesketen willen bereiken vóór 2020:

- WERELDWIJD TOONAANGEVEND ZIJN IN DUURZAAMHEID
- ALS VOEDSELPRODUCENTEN EEN SUBSTANTIËLE BIJDRAGE LEVEREN AAN DE WELVAART IN NEDERLAND, OP EEN MANIER DIE MAATSCHAPPELIJK WORDT GEWAARDEERD
- SAMENWERKEN BINNEN DE KETEN, VOLGENS RENDERENDE VERDIENMODELLEN WAARBINNEN DE MARGE EERLIJK WORDT VERDEELD.

De varkensvleesketen staat voor grote uitdagingen. Aan de ene kant is er wereldwijd een groeiende vraag naar voedsel. De wereldbevolking groeit en in opkomende economieën neemt de behoefte aan hoogwaardige voedingsmiddelen zoals zuivel, vlees en eieren toe. Aan de andere kant heeft de (intensieve) veehouderij in Nederland te maken met maatschappelijke issues: veranderde opvattingen over dierenwelzijn en schaalgrootte van bedrijven en toegenomen onrust over volksgezondheidseffecten. Ondernemers hebben te maken met een opeenstapeling van vaak beperkende beleidsmaatregelen. Op lokaal niveau zorgen procedures en gebrek aan draagvlak voor stagnatie waardoor veel varkenshouders nauwelijks mogelijk-

heden hebben hun bedrijf te ontwikkelen. De commissie-Van Doorn (Verbond van Den Bosch) concludeert in haar rapport “Al het vlees duurzaam” dat in de Nederlandse context intensieve veehouderij verbonden zal moeten worden met duurzaam: zorgvuldig intensief en lokaal ingepast. Als Samenwerkende Varkensvleesketen pakken LTO, NVV en COV deze uitdaging op.

Om die ambitie waar te maken, is een transitie nodig. De commissie-Van Doorn formuleert het als volgt: “Het realiseren van de condities waaronder een veehouder op maatschappelijk geaccepteerde manier zijn dieren houdt, vereist een omslag of, sterker geformuleerd, een doorbraak.”

DUURZAME VARKENSVLEESPRODUCTIE

Verduurzaming van de varkensvleesproductie (vers vlees, vleeswaren en andere bereidingen) heeft consequenties voor alle schakels in de productieketen, de varkenshouderij, toeleverende industrie, de slachterij, de vleesverwerking, het transport, de retail en food service. Om verduurzaming te bereiken vernieuwen we de samenwerking tussen de schakels van de keten.

MARKT IS LEIDEND

We richten ons op toegevoegde waarde voor de consument in Noordwest-Europa. De markt is leidend. De behoeften van de consument en de wensen van de retail en food service zijn ons kompas. Producteigenschappen als smaak, gemak en prijs zijn daarbij belangrijk. Net zo voornamelijk zijn beleving, gezondheid en dierenwelzijn. Daarnaast spelen aspecten een rol die minder goed zijn uit te leggen aan de consument. Voorbeelden zijn milieu, CO₂-uitstoot (carbon footprint), landgebruik en verantwoord geproduceerde veevoergrondstoffen. Dit alles vraagt om andere houderijsystemen op varkensbedrijven en ketenstructuren waarin integrale duurzaamheid wordt geborgd. Essentieel is ook een logistiek in de keten die is gericht op gescheiden productstromen. Daarmee kunnen we inspelen op een differentiatie in de vraag vanuit de markt.

ECONOMISCH DUURZAAM

De genoemde transitie brengt extra productiekosten met zich mee. Voldoen aan vragen vanuit de markt en de maatschappij vraagt

investeringen in de keten. Hogere kosten kunnen alleen worden gemaakt, als daar- tegenover extra opbrengsten staan. In de keten is meeropbrengst mogelijk als een schakel extra waarde levert of als er schaarste is op de markt.

Het waarborgen van economische duurzaamheid is essentieel voor een goed functionerende keten. Hiervoor moeten we nieuwe waardemodellen ontwikkelen en nieuwe marketingstrategieën uitwerken. Deze ontwikkeling vraagt om een extra impuls.

VERDERGAANDE KETENSAMENWERKING

De samenwerkende varkensvleesketen kiest daarom voor verdergaande ketensamenwerking. Daarmee kunnen we de markt- vraag en de productie beter op elkaar afstemmen. We zijn daardoor beter in staat afspraken te maken over kwaliteit en productievoorwaarden, onder andere op het primaire bedrijf. In onze visie leidt dat tot betere en stabielere prijzen en minder financiële risico's. Daar staat tegenover dat zowel varkenshouders als slachterijen en vleesverwerkers genoeg nemen met minder vrijheidsgraden en een inperking van hun beslissingsruimte.

We werken onze visie uit in actieplannen voor de volgende vier thema's.

- Markt en consument
- Gezond & transparant
- Maatschappij & omgeving
- Varken & kringloop

Deze thema's worden op de volgende pagina's toegelicht.

THEMA 1 MARKT & CONSUMENT

Verduurzaming wordt zichtbaar voor de consument, met nieuwe marktconcepten en labels die de toegevoegde waarde van vlees of vleeswaren laten zien. Bedrijven in de keten - van boer tot supermarkt - ontwikkelen nieuwe verdienmodellen met een 'faire' verdeling van de marge.

MARKTCONCEPTEN

Voor consumenten wordt de verduurzaming van varkensvleesproductie merkbaar door de introductie van nieuwe marktconcepten. Labels kunnen de toegevoegde waarde van vlees of vleeswaren zichtbaar maken. De Samenwerkende Varkensvleesketen streeft naar een jaarlijkse toename met ten minste 15 procent van vlees met een duurzaamheidskeurmerk of -kenmerk (inclusief biologisch). In 2010 en 2011 is deze groei ruimschoots gehaald, mede dankzij het succes van varkensvlees met één ster van het Beter Leven kenmerk.

Daarnaast ontwikkelt de vleesindustrie concepten die varkensvlees verrijken met plantaardige eiwitten voor een gezond en duurzaam kwaliteitsproduct.

STIMULANS UIT DE MARKT

Marktconcepten koppelen vragen vanuit de markt aan verduurzaming. Stimuleringsmaatregelen en convenanten kunnen varkenshouders en andere schakels in de keten een extra steuntje in de rug geven voor investeringen in verduurzaming. Voorbeelden zijn duurzame stalsystemen en het verwerken van duurzame grondstoffen in veevoer. Zo gebruikt de Nederlandse diervoederindustrie vanaf 2015 alleen nog maar duurzame (RTRS-gecertificeerde) soja en worden na 2015 alleen nog integraal duurzame stallen gebouwd.

EERLIJKE VERDELING MARGE

De Samenwerkende Varkensvleesketen gaat bij de ontwikkeling van nieuwe waardemodellen en marktstrategieën uit van het 'fair-trade'-principe voor alle schakels in de keten. We streven naar een 'faire' verdeling van de marge tussen retail/food service, verwerker/slachter, varkenshouder en toeleverende industrieën/dienstverleners. Deze waardemodellen borgen dat elke schakel een marge maakt die de ruimte geeft voor duurzame investeringen naast het verwerven van een inkomen. Een ketenbreed voorstel ('Waardevol perspectief voor ander vlees 2020') van CBL, FNLI, LTO, COV en LEI Wageningen UR is opgenomen in de onderzoeks- en innovatieagenda van de Samenwerkende Varkensvleesketen (PPS PigS4food).

'Een eerlijke verdeling van de marge in de keten betekent dat elke schakel de ruimte heeft voor duurzame investeringen naast het verwerven van een inkomen.'

THEMA 2 GEZOND & TRANSPARANT

De varkensvleesketen werkt aan een gezonde productie. Wij staan onder meer voor een zorgvuldige en verantwoorde inzet van diergeneesmiddelen, zoals antibiotica. We ontwikkelen een nieuw ketenkwaliteitssysteem, voor het hele traject van producent tot consument. Hiermee maken we de productiewijze in de totale varkensvleesketen zichtbaar en transparant.

‘Met een nieuw kwaliteitssysteem willen we de zorgvuldige productiewijze in de totale varkensvleesketen zichtbaar maken.’

VERANTWOORD GEBRUIK DIERGENEESMIDDELEN

Diergeneesmiddelen, waaronder antibiotica, zijn belangrijk in de zorg voor onze dieren. Duurzaamheid betekent zorgvuldige en verantwoorde inzet van antibiotica, om resistentie tegen deze geneesmiddelen te voorkomen. Sinds 2012 gebruikt de primaire sector geen antibiotica die in onze visie exclusief bestemd zijn voor de humane gezondheidszorg. Verder zullen we volledig stoppen met preventief gebruik. In onze visie zetten we antibiotica alleen in voor het behandelen van zieke dieren. Voor de reductie van antibioticagebruik is een convenant afgesloten. De doelstelling van 2013, een afname van 50 % ten opzichte van referentiejaar 2009, is al in 2012 bereikt. Hierdoor kunnen we versneld toewerken naar een veehouderij waarbij antibiotica alleen curatief wordt toegepast.

Voor 2020 stellen we als doel voor antibioticagebruik een niveau dat algemeen wordt beschouwd als verantwoord. Dat wil zeggen: een werkwijze die ook in de humane gezondheidszorg wordt gehanteerd. We gaan daarvoor de gezondheidszorg verbeteren met preventief diermanagement. Met aanpassingen in huisvesting, management, voeding en veterinaire dienstverlening willen we ons richten op gezonde dieren met een hogere gezondheidsstatus.

KETENKWALITEITSSYSTEEM

De varkensvleesketen werkt aan een gezonde productie. Daarin zijn we transparant. Om de kwaliteit van ons varkensvlees te borgen, ontwikkelen we een nieuw ketenkwaliteitssysteem. Hiermee maken we de zorgvuldige productiewijze in de totale varkensvleesketen zichtbaar. De basis hiervoor is per 1 januari 2013 gelegd, door het koppelen van het GlobalGap kwaliteitssysteem (retail) aan de bestaande kwaliteitssystemen van de productieketen (IKB). We introduceren hiermee het principe van ‘chain of custody’, waarin elke afnemende schakel de kwaliteitseisen borgt van de eigen en toeleverende of dienstverlenende schakel(s).

Het nieuwe ketenkwaliteitssysteem omvat het hele traject van producent tot consument. Dit geldt voor retail, A-merken en out-of-home-consumptie. De focus voor kwaliteitsverbetering komt te liggen op borgen van de hele keten, in plaats van controle per schakel. De retail implementeert samen met ketenpartners nieuwe inkoopspecificaties voor duurzaam varkensvlees in de periode 2013-2020. De agenda hiervoor krijgt in 2013 gestalte.

We beheersen zoönosen met hulp van monitoring. Ons streven is om de risico's voor de volksgezondheid tot een minimum te beperken.

THEMA 3 MAATSCHAPPIJ & OMGEVING

Varkensbedrijven horen op het platteland. Ondernemers moeten een bijdrage leveren aan de gemeenschap. In het proces van bedrijfsontwikkeling bieden varkenshouders ruimte voor dialoog met hun omgeving. Wij vragen van de (lokale) overheid daarbij te faciliteren en ondernemers speelruimte te gunnen.

‘Ondernemers in de varkenshouderij staan middenin de samenleving en ontwikkelen hun bedrijven in dialoog met hun omgeving.’

COMMUNICATIE

Varkensbedrijven horen op het platteland. De varkensvleesketen is een vorm van voedselproductie die is verankerd in het landelijk gebied. Ondernemers in de varkenshouderij leveren een actieve bijdrage aan de buurt, de gemeenschap en het plaatselijke bedrijfsleven. Ze zijn actief met communicatie met hun lokale omgeving. Zo werken ze aan een goede lokale inpassing van en continuïteit voor hun bedrijf.

De varkensvleesketen als geheel draagt actief bij aan vergroting van de maatschappelijke waardering en het imago van de varkenssector. De sector laat zich zien met onder meer zichtstallen. Met (landelijke) acties zoals het jaarlijkse Weekend van het Varken en Big Challenge (Veehouderij tegen kanker, Alpe d’HuZes) verbinden we boer, burger, maatschappelijke organisaties en overheid.

BEDRIJFSONTWIKKELING EN EXPERIMENTEERRUIMTE

Ondernemers staan in contact met hun omgeving. In het proces van bedrijfsontwikkeling bieden varkenshouders ruimte voor dialoog, om wensen uit de directe omgeving mee te nemen in hun plannen. Dat is de verantwoordelijkheid van de ondernemer.

De varkensvleesketen maakt zich sterk voor experimenteerruimte, om de gewenste ontwikkeling te versnellen. Innovaties vanuit het bedrijfsleven kunnen een bijdrage leveren aan duurzamere varkensbedrijven die passen in hun omgeving.

Samenwerkende Varkensvleesketen vindt dat de lokale overheid een verantwoordelijkheid heeft om bedrijfsontwikkeling te faciliteren; door op lokaal niveau de dialoog tussen ondernemers en hun omgeving te faciliteren; door ondernemers die investeren in innovaties de noodzakelijke experimenteerruimte te bieden.

THEMA 4 VARKEN & KRINGLOOP

In de duurzame varkenshouderij die wij voorstaan, kunnen varkens hun natuurlijke gedrag vertonen en zijn geen ingrepen aan het dier nodig.

In de voeding van onze dieren benutten we nevenstromen uit de levensmiddelenindustrie. De keten onderschrijft de klimaatdoelstellingen van de agrosectoren en gaat een stap verder: we werken aan de energieneutrale stal en het duurzaam benutten van mest.

NATUURLIJK GEDRAG VARKEN

Ons streven is dat de varkens in onze stallen soorteigen gedrag kunnen vertonen, voor alle belangrijke zogeheten functiegebieden, zoals eten, rusten en mesten. We kijken voortdurend naar mogelijkheden om materialen (bijvoorbeeld spel- en nestmateriaal) aan te bieden die het natuurlijke gedrag beter mogelijk maken.

In de duurzame varkenshouderij die wij voorstaan, zijn geen ingrepen aan het dier nodig. De enige uitzondering zijn de oornummers voor identificatie. In 2020 zijn de routinematige ingrepen uit het verleden, zoals het knippen of slijpen van tandjes van pasgeboren biggen en onverdoofde castratie, uitgebannen. We zullen actief werken aan het overbodig maken van het couperen van de staarten.

SLUITEN KRINGLOPEN, GEBRUIK VOEDSELRESTEN

Het varken is een alleseter en van oudsher een verwerker van voedselresten. In de moderne varkenshouderij benutten we nevenstromen uit de levensmiddelenindustrie voor de voeding van onze dieren. Sinds de jaren tachtig is de hoeveelheid nevenproducten in het rantsoen van varkens gestaag toegenomen tot bijna 6,5 miljoen ton per jaar. Wij hebben de ambitie het aandeel nog verder te vergroten. Daarnaast doen we onderzoek naar nieuwe (voor de humane consumptie ongeschikte) grondstoffen zoals algen en insecten. Ook pleiten we voor de herintroductie van diermeel als grondstof voor varkensvoer.

KLIMAAT

De varkensvleesketen zal de uitstoot van CO₂ reduceren door maatregelen op het gebied

van energie, diergezondheid en het sluiten van kringlopen.

Gezonde dieren hebben een beter leven en presteren beter. Ze zetten voer efficiënter om in vlees, waardoor de ecologische voetafdruk kleiner wordt. Zo leidt 0,1 procent verbetering van de voerconversie tot 3 procent lagere CO₂ uitstoot.

De varkenshouderij onderschrijft de klimaatdoelstellingen voor alle agrosectoren: 30 procent reductie van broeikasgassen, een aandeel van 20 procent hernieuwbare energie en jaarlijks 2 procent energiebesparing ten opzichte van 1990. (Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren)

Onze ambities gaan een stap verder. We werken aan de volgende speerpunten: de energieneutrale stal en het duurzaam benutten van mest.

ENERGIENEUTRALE VARKENSHOUDERIJ

Ons doel is een energieneutrale varkenshouderij te realiseren in 2020, door onder andere

- verlaging van het energiegebruik;
- vergroting van groene energieproductie via vergisting, terugwinnen van warmte en/of zonne-energie.

DUURZAME ENERGIE EN MINERALEN

De varkensvleesketen investeert op bedrijfsniveau en op clusterniveau in productie van bio-energie, bodemverbeteraars en nieuwe generatie N, P en K-meststoffen uit dierlijke mest als alternatief voor kunstmest. We zien kansen in de mestverwerking (korte termijn) en technieken als mestraffinage waarmee we mineralen en organische stof in mest tot waarde kunnen brengen. Daarmee kunnen we mineralenkringlopen sluiten en bodemvruchtbaarheid verbeteren.

RECEPT VOOR DE TOEKOMST

De organisaties in de varkensvleesketen hebben elkaar gevonden in een gezamenlijke ambitie en visie. Wij vinden een versnelde ontwikkeling van duurzame varkensvleesproductie het beste recept voor de toekomst. Dit heeft consequenties voor alle schakels van de keten. Duurzamer varkensvlees vraagt om andere houderijsystemen op varkensbedrijven en nieuwe waardemodellen en marketingstrategieën in de keten. We kiezen daarbij voor verdergaande ketensamenwerking.

VAN AMBITIE NAAR ACTIE

Onze ambitie is wereldwijd koploper in duurzaamheid te worden. Voor het realiseren van onze doelen stellen we als samenwerkende varkensvleesketen een kennis- en innovatie-agenda op. Daarin formuleren we concrete acties bij de ambities. Hiervoor zoeken de organisaties zo veel mogelijk het gesprek met de achterban.

COLOFON

Dit is een gezamenlijke uitgave van LTO Nederland, Nederlandse Vakbond Varkenshouders (NVV) en de Centrale Organisatie voor de Vleessector (COV).

2^e druk, september 2014

Ontwerp en realisatie:
JEEN bureau voor communicatie

Fotografie:
Dave King/Getty Images;
Sabine Joosten/Hollandse Hoogte,
VION Food Group, Marcel Bekken,
Twan Wiermans, Theo Tangelder.

Hepatitis E: Vraag en antwoord

1. Komt Hepatitis E bij biggen voor?

Ja, het kan bij biggen voorkomen, maar ook bij wilde zwijnen en reeën. Dit leidt bij de biggen hoogst zelden tot klinische klachten. Een milde hepatitis zou kunnen voorkomen. Onderzoek (Rutjes et al., 2014) laat zien dat afweerstoffen op vrijwel alle bedrijven voorkomen, zo wel organische als biologische als conventionele bedrijven. Bij individuele slachtvarkens is meer dan 70% serologisch afweer aantoonbaar. Het in NL bij varkens voorkomende genotype betreft type 3 of 4. Bij de mens komen ook ander genotypen van HEV voor, vooral in landen met slecht sanitaire voorzieningen, zoals bijvoorbeeld India, Nepal. Reizigers naar die gebieden lopen een duidelijk infectierisico.

2. Is het virus nieuw?

Dat 70% van de varkens afweerstoffen heeft, wil zeggen dat het virus in feite niet nieuw is en al jaren circuleert.

3. Is het virus een zoonose?

HEV is een zoonose. Dat maakt HEV relevant; diergeneeskundig heeft HEV nauwelijks impact. Varkenshouders en varkens zijn en worden niet ziek.

4. Kan een big door het uitscheiden van virus een mens ziek maken?

In principe zou het kunnen maar als eerder aangegeven, er volgt meestal geen ziekte maar alleen opbouw van afweer.

5. Dan de vraag over vlees als besmettingsroute.

Dat is een vraag voor RIVM aangezien zij over volksgezondheid gaan. Ik zou daarom ook naar hen verwijzen. Wel hierbij enige achtergrondinfo:

6. Kunnen mensen besmet raken van contact met varkens?

In NL kan een mens in theorie via het eten van onvoldoende verhit vlees of varkenslever besmet raken. Varkensvlees goed verhitten dood het virus. Goede keukenhygiëne kan besmetting heel eenvoudig voorkomen. Omdat HEV ook bij wilde dieren voorkomt kan een infectie ook in de natuur opgelopen worden door (indirect) contact met uitwerpselen.

7. Zijn er nog onderzoeken die de relatie mens – dier in beeld brengen?

In maart 2014 is een aanvraag voor subsidie gedaan door de Radboud Universiteit in Nijmegen waaraan de GD had toegezegd te zullen meewerken, maar dat is niet gehonoreerd. Dat onderzoek had specifiek tot doel om uit te zoeken hoe vaak het bij mensen voorkomt die hepatitis verschijnselen hebben en in hoe verre de typen die bij de mens gevonden worden overeenkomen met de typen die in NL bij varkens voorkomen.

8. Komt het virus nu vaker voor?

Het idee dat het steeds vaker voorkomt bij mensen komt ook door verbeterde diagnostiek in ziekenhuizen n.a.v. berichtgeving over het feit dat er serologisch positieve bloeddonoren gevonden worden. Het is ons niet bekend of Sanquin een toename van het aantal virologisch positieve donoren ziet.

Alleen virologisch positieve donoren zijn een risico voor patiënten, het feit dat een donor afweer tegen HEV vertoont is geen probleem op zich.

Van varkenshouders en dierenartsen is wel bekend dat zij relatief vaker serologisch positief zijn, zonder dat dit tot klinische klachten heeft geleid.

In heel veel gevallen verloopt de infectie bij de mens zonder klinische klachten en wordt er enkel afweer opgebouwd tegen dit virus.

9. Hoe lang is het virus al bekend in Nederland?

Het CVI doet al meer dan 10 jaar onderzoek naar hepatitis E virus en wordt internationaal gezien als vooraanstaand deskundige op dit gebied. Hepatitis E is een virus dat we moeten blijven volgen.

10. Het CVI volgt inderdaad hepatitis E virus bij varkens, omdat het ons inziens een potentieel belangrijke zoonose is.

De hoge prevalentie-cijfers bij varkens kloppen en ik heb diverse malen gepubliceerd over deze situatie in meerdere landen van Europa. Een aantal jaren terug hebben we dat voor Nederland onderzocht met het RIVM en gesteund door het productschap (PVV). Varkens in Nederland zijn (net als elders) een duidelijk reservoir van dit virus. Wij volgen doorlopend de circulerende hepatitis E virus varianten in varkens om te zien of die in virulentie toenemen. Daarnaast proberen we ook om meer inzicht te krijgen in de transmissie van varkens en wild naar mensen.

11. Kun je besmet raken door het eten van vis, groente, fruit, rauw varkensvlees of oesters? Of vinden besmettingen alleen plaats via bloedtransfusie?

Gevalen van Hepatitis E virus infecties uit voedsel zijn alleen bewezen voor hertenvlees, worst van rauwe varkenslever en oesters. Hepatitis E virus genotype 3 (het type dat ook bij varkens in NL circuleert) is daarnaast ook aangetoond in andere voedselproducten zoals zacht fruit en vlees van varkens en wild zwijn.

12. Komt Hepatitis E op het bouwland terecht via de mest van varkens? En daarmee in de voedselketen?

Op circa 50% van de varkensbedrijven in Nederland komt Hepatitis E virus voor in de mest, en dat lijkt stabiel. Omdat het virus vrij lang kan overleven in de mest kan het ook op bouwland terecht komen. Hepatitis E virus besmetting is aangetoond op zacht fruit, maar het is niet bekend of deze route naar de voedselketen van belang is. CVI doet onderzoek naar deze route om daar meer inzicht in te krijgen.

13. Als je spreekt over varken en wild, wordt dan een wild zwijn bedoeld of kunnen het ook vogels of vossen, etc. zijn?

Hepatitis E virus genotype 3 is tot op heden aangetoond bij varkens, wilde zwijnen en enkele hertensoorten.

14. Is Hepatitis E gevaarlijk en zelfs dodelijk ook voor gezonde mensen?

Hepatitis E virus (genotype 3) infecties bij mensen verlopen in het overgrote deel van de gevallen zonder ziekteverschijnselen. In een beperkt aantal gevallen is er wel sprake van een ernstig ziektebeeld. In die gevallen is er meestal sprake van onderliggend lijden of een verminderde afweer.

15. Is Hepatitis E te vergelijken met BSE of Q-koorts?

Hepatitis E virus moet niet vergeleken worden met BSE of Q-koorts. De betreffende ziekteverwekker is een virus en geen prion (BSE) of bacterie (Q-koorts). Hepatitis E virus heeft zijn eigen dynamiek die op zichzelf beoordeeld dient te worden.

16. Hoe vaak zijn bloeddonoren besmet?

0.3 % van het bloed is besmet. De bloedbank kan dit ondervangen door het bloed te testen dit kost een paar euro per test. Daarmee zou wel het probleem te ondervangen zijn zoals er ook op andere zaken wordt getest

Publiekssamenvatting van de eerste resultaten uit het VGO onderzoek

<http://www.rivm.nl/dsresource?objectid=rivmp:273508&type=org&disposition=inline&nc=1>

Artikel

Veehouderij en volksgezondheid: eerste resultaten VGO onderzoek

Vanaf 2014 is het RIVM gestart met een nader onderzoek naar de gezondheidseffecten van de intensieve veehouderij (IVG). Dit betreft het onderzoek "Veehouderij en Gezondheid Omwonenden". Op 12 maart 2015 verschenen de eerste resultaten van dit onderzoek.

Door het nieuwe onderzoek (hierna: VGO) hopen de onderzoekers een duidelijker beeld te krijgen van de mogelijke gevolgen van de aanwezigheid van veehouderij op de gezondheid van omwonenden. In het vervolgonderzoek willen de onderzoekers meer gegevens verzamelen over verspreiding van bepaalde micro-organismen die in de veehouderij voorkomen en waarvan bekend is dat deze ziekte kunnen veroorzaken bij mensen.

In de eerste onderzoeksresultaten is onder andere het volgende te lezen.

"Verschillende indicatoren voor de aanwezigheid van veehouderijen lieten een omgekeerd verband zien met astma, COPD en neusallergieën. Deze aandoeningen komen dus minder vaak voor in de nabijheid van veehouderijen. (...) Deelnemers die heel dicht bij een veehouderij wonen (<290 meter) hadden significant minder vaak astma, COPD of neusallergieën. Vergelijkbare negatieve verbanden werden gevonden voor de aanwezigheid van bedrijven met specifieke dieren. Analyses voor gevoelige groepen COPD patiënten hadden bijna tweemaal zo vaak last van piepen op de borst als ze in de nabijheid van een veehouderij woonden. (...) Dergelijke verbanden werden niet gevonden voor mensen met astma of neusallergieën. De aanwezigheid van een groot aantal veehouderijen in een straal van 1000 meter van het huisadres was ook geassocieerd met gebruik van inhaleerbare corticosteroiden (ICS)."

"Evenals in de eerdere 'Intensieve Veehouderij en Gezondheid' (IVG) studie, waarin elektronische patiënten dossiers van de huisarts zijn geanalyseerd, blijken omwonenden van veehouderijen minder vaak astma, COPD en neusallergieën te rapporteren dan mensen die op grotere afstand wonen. Dit zou kunnen worden verklaard door een beschermend effect van veehouderijen op de gezondheid van de luchtwegen. Dit wordt inmiddels ook in de wetenschappelijke literatuur vaker gesuggereerd. Definitieve conclusies kunnen pas worden getrokken als de medische gegevens zijn geanalyseerd van de bijna 2500 deelnemers aan het VGO medisch onderzoek. (...) Het is opvallend dat mensen met COPD vaker last hebben van 'piepen op de borst' bij een kleinere afstand van het woonadres tot een veehouderij. Naar dit verband wordt nader onderzoek verricht."

De eerste VGO onderzoeksresultaten zijn zo slecht dus nog niet. De resultaten van nader onderzoek moeten nog worden afgewacht.

De resultaten van het onderzoek zijn van belang voor de uitbreidingsmogelijkheden van veehouderijen. Bij de uitbreiding van veehouderijen – zowel in het kader van planologische medewerking als in het kader van een omgevingsvergunning milieu – is het aspect volksgezondheid een mee te wegen belang. Voor een nadere toelichting hierop verwijs ik u graag naar mijn artikel "Veehouderij en volksgezondheid: beoordeling en advies".

mw. mr. Franca Damen

<http://www.francadamen.com/agrarisch-recht/veehouderij-en-volksgezondheid-eerste-resultaten-vgo-onderzoek/>

Onderzoek LUMC wijst uit: kinderen die opgroeien op de boerderij hebben minder last van astma
Bron: onderzoek van het LUMC, het Leids Universitair Medisch Centrum

<https://www.lumc.nl/over-het-lumc/nieuws/2015/mei/opgroeien-op-boerderij-bescherm-tegen-astma/>

Opgroeien op boerderij beschermt tegen astma

5 mei 2015 | NIEUWSBERICHT

Astma komt minder voor bij kinderen die opgroeien op de boerderij. Onderzoekers van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) zijn een verklaring op het spoor: stof van boerderijen blijkt veel meer bacteriën, schimmels en gisten te bevatten dan stof uit andere woonomgevingen. Hierdoor kan boerderijstof de beschermlaag van de longen versterken en herstel na schade bevorderen.

In Nederland hebben een half miljoen mensen astma, meer dan honderdduizend kinderen hebben astma. Onder kinderen van de boerderij komt astma minder voor. Wetenschappers zoeken naar een verklaring van dit 'boerderij-effect'. Er zijn aanwijzingen dat het afweersysteem zich anders ontwikkelt als het regelmatig in contact komt met bacteriën, schimmels en gisten van dieren en in rauwe (onbewerkte) melk. Dr. Luciën van der Vlugt van het LUMC ziet in haar laboratoriumonderzoek met gekweekte longcellen dat stof afkomstig van de boerderij de beschermlaag van de longen sterker maakt. Uit ander onderzoek bekend is dat bij mensen met astma die beschermlaag juist is verzwakt.

Astma voorkomen en genezen

"Wat we leren van het boerderijstof, kan dus veel betekenen voor behandelingen in de toekomst", zegt Michael Rutgers, directeur van het Longfonds. "We willen astma voorkomen én genezen." Van der Vlugt presenteerde haar studie eind april tijdens de Longdagen, het Nederlandse wetenschappelijke congres over longen. De studie was genomineerd voor de Longdagen Publieksprijs, voor veelbelovend onderzoek volgens een breed publiek.

Boerderijstof versterkt beschermlaag

In het lab kweekten de onderzoekers cellen op uit de bekleding van de longen van mensen. Deze 'epitheelcellen' beschermen tegen ongewenste stoffen – zoals sigarettenrook, bacteriën en stoffen die een allergische reactie kunnen opwekken. Bij allergie en astma kan die beschermlaag gaan 'lekken', waarna het afweersysteem in actie komt. De wetenschappers verzamelden en analyseerden stof van de boerderij en stelden de cellen uit de longen daar aan bloot.

Het boerderijstof bleek veel meer bacteriën, schimmels en gisten te bevatten dan stof uit andere woonomgevingen. De testen lieten zien dat boerderijstof de beschermlaag van de longen versterkt: er gingen minder ongewenste stoffen doorheen. Bovendien herstelden de cellen zich sneller in de aanwezigheid van boerderijstof.

Bekijk het filmpje van Luciën van der Vlugt over haar genomineerde onderzoek voor de Longdagen Publieksprijs. Lees meer over astma op de site van het Longfonds (voorheen Astma Fonds).